

Sygn. akt I ACa 209/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lipca 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Magdalena Pankowiec
Sędziowie	:	SA Krzysztof Chojnowski (spr.) SO del. Dariusz Małkiński
Protokolant	:	Izabela Lach

po rozpoznaniu w dniu 11 lipca 2014 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **K. K. i W. W. (1)**

przeciwko **A. C.**

o zapłatę

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Łomży

z dnia 9 grudnia 2013 r. sygn. akt I C 103/12

I. oddala apelację;

II. zasądza od powodów na rzecz pozwanego kwotę 2.700 zł powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

III. nakazuje wypłacić ze Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Łomży na rzecz adwokatów E. S. (1) i M. K. kwoty po 2.700 zł powiększone o stawkę podatku od towarów i usług tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

UZASADNIENIE

Powodowie K. K. i W. W. (1) wnosili o zasądzenie od pozwanego A. C. solidarnie na ich rzecz kwoty 115.013,31 złotych z odsetkami: a) umownymi w wysokości 8,4375% w stosunku rocznym według zmiennej stopy procentowej obowiązującej dla zadłużenia przeterminowanego od kwoty 97.461 złotych od dnia 12 lipca 2010 roku do dnia zapłaty; b) ustawowymi od kwoty 7.779,78 złotych od dnia 12 lipca 2010 roku do dnia zapłaty i od kwoty 9.777,53 złotych od dnia 10 sierpnia 2010 roku do dnia zapłaty oraz kwoty 46.808,64 złotych z odsetkami: a) umownymi w wysokości

8,4375% w stosunku rocznym według zmiennej stopy procentowej obowiązującej dla zadłużenia przeterminowanego od kwoty 40.503 złotych od dnia 12 lipca 2010 roku do dnia zapłaty; b) ustawowymi od kwoty 2.378,87 złotych od dnia 12 lipca 2010 roku do dnia zapłaty; c) ustawowymi od kwoty 3.926,77 złotych od dnia 10 sierpnia 2010 roku do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu podnosili, że pozwany nie zaspokoił roszczeń Banku (...) S.A. w W. z tytułu umów kredytowych i dlatego Bank (...) S.A. w W. wystąpił z pozwem o zapłatę przeciwko K. K. i W. W. (1), którzy stali się dłużnikami rzeczowymi tego Banku na skutek wyroku Sądu Rejonowego w Łomży z dnia 9 kwietnia 2008 roku w sprawie I C 157/07 o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Wyrokiem z 23 maja 2011 roku w sprawie I C 500/10 Sąd Okręgowy w Łomży zasądził od powodów na rzecz Banku (...) S.A. w W. solidarnie kwoty 115.013,31 złotych z odsetkami: a) umownymi w wysokości 8,4375% w stosunku rocznym według zmiennej stopy procentowej obowiązującej dla zadłużenia przeterminowanego od kwoty 97.461 złotych od dnia 2 lipca 2010 roku do dnia zapłaty; b) ustawowymi od kwoty 7.779,78 złotych od dnia 12 lipca 2010 roku do dnia zapłaty; c) ustawowymi od kwoty 9.772,53 złotych od dnia 10 sierpnia 2010 roku. Dlatego też zdaniem powodów przysługuje im roszczenie regresowe w stosunku do pozwanego, który jest dłużnikiem osobistym. Jako podstawę prawną dochodzonego roszczenia powodowie wskazali art. 518 § 1 pkt 1 k.c.

Pozwany A. C. wnosił o oddalenie powództwa. Wskazywał, że art. 518 § 1 pkt 1 k.c. nie może stanowić podstawy prawnej dochodzonego roszczenia, gdyż przepis ten dotyczy sytuacji, gdy osoba trzecia spłaca wierzyciela, a w aktach sprawy nie ma dowodów, że powodowie uiścili jakkolwiek część długu zabezpieczonego hipoteką na rzecz Banku (...) S.A. w W.. Podnosił, że uzyskana w egzekucji suma przeznaczona za spłatę jego zadłużenia wobec Banku (...) S.A. w W. pochodziła ze sprzedaży w drodze licytacji majątku osobistego pozwanego. Nadto podnosił, że przez pewien czas spłacał raty kredytu, ale w momencie zaprzestania korzystania z gospodarstwa rolnego i zwrócenia go powodom zaprzestał spłacania kredytu.

Wyrokiem z dnia 9 grudnia 2013 roku Sąd Okręgowy w Łomży oddalił powództwo, zasądził od powodów na rzecz pozwanego kwotę 3.600 złotych powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego i nakazał wypłacić ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łomży na rzecz adwokatów E. S. (2) i M. K. kwoty po 3.600 złotych powiększone o stawkę podatku od towarów i usług tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Stan faktyczny przyjęty przez Sąd Okręgowy za podstawę rozstrzygnięcia przedstawia się następująco:

Na mocy umowy dożywocia z dnia 10 listopada 2004 roku, sporządzonej przez notariusz W. W. (2) prowadzącą Kancelarię Notarialną w Ł. (Rep. A nr (...)), powódka przeniosła na rzecz córki B. W. własność gospodarstwa rolnego składającego się z działek o numerach (...) położonych w G., działki o numerze (...) położonej w N. oraz działki o numerze (...) położonej w J. M.. (...) te powódka nabyła od rodziców na podstawie umowy przekazania gospodarstwa rolnego z dnia 29 sierpnia 1986 roku. Na podstawie umowy dożywocia z dnia 25 stycznia 2005 roku, sporządzonej przez notariusz W. W. (2) (Rep. A. nr (...)) nabyła ona także działki o numerach (...) o powierzchni 3,55 ha położone w Ł..

W chwili zawarcia umowy dożywocia z dnia 10 listopada 2004 roku powodowie pozostawali w związku małżeńskim. Małżeństwo to zostało rozwiązane przez rozwód z winy W. W. (1) wyrokiem Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 12 kwietnia 2006 roku. Po rozwodzie K. W. wróciła do poprzedniego nazwiska (...). W toku postępowania o podział majątku wspólnego W. W. (1) żądał stwierdzenia nieważności umowy dożywocia z dnia 10 listopada 2004 roku.

W dniu 19 kwietnia 2007 roku W. W. (1) złożył w Sądzie Rejonowym w Łomży pozew przeciwko K. K. o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, w którym domagał się wpisania w księdze wieczystej nr (...) jego oraz K. K. jako właścicieli na prawach wspólności majątkowej małżeńskiej w miejsce B. W. jako właścicielki. Na wniosek W. W. (1) z dnia 14 maja 2007 roku postanowieniem z dnia 17 maja 2007 roku Sąd Rejonowy w Łomży wezwał do udziału w sprawie B. W. jako pozwaną. Następnie na wniosek W. W. (1) postanowieniem z 19 czerwca 2007 roku

Sąd Rejonowy wezwał do udziału w sprawie po stronie pozwanej również A. C.. W związku z tym odpisy pozwu zostały doręczone B. W. w dniu 18 maja 2007 roku, zaś A. C. w dniu 28 czerwca 2007 roku.

Umową sprzedaży i ustanowienia hipotek z dnia 2 maja 2007 roku, sporządzoną przez notariusz B. P. prowadzącą Kancelarię Notarialną w O. (Rep. A nr (...)) B. W. przeniosła na rzecz pozwanego własność nieruchomości rolnych, w tym działek położonych w Ł. oraz działek otrzymanych od matki o numerach (...) (powstała z podziału działki o numerze (...)), (...)położonych w G. i (...)położonej w N. o łącznej powierzchni 10.4529 ha.

Od 2005 roku B. W. i pozwany pozostawali w konkubinacie oraz we wspólnym gospodarstwie domowym. Ze związku tego posiadają troje małoletnich dzieci. Konflikt między konkubentami spowodował, że rozstali się i w grudniu 2008 roku B. W. wyprowadziła się od pozwanego. Przeciwko pozwanemu prowadzona jest egzekucja alimentów na rzecz małoletnich dzieci. Pozwany podczas wypadku przy pracy w 2008 roku stracił prawą rękę na skutek amputacji urazowej. Pobiera on rentę rolniczą z tytułu niezdolności do pracy w kwocie niespełna 800 złotych miesięcznie.

Na podstawie umowy kredytowej z dnia 25 kwietnia 2007 roku nr (...) na zakup gruntów rolnych w tzw. linii (...) Bank (...) S.A. w W. Oddział w O. udzielił pozwanemu kredytu w kwocie 100.087 złotych z przeznaczeniem na zakup gruntów rolnych położonych w gminach M. i N., powiatu (...). Umowa ta została zawarta na okres od dnia 25 kwietnia 2007 roku do dnia 31 marca 2022 roku. Aneks nr (...) z 22 lipca 2009 roku doszło do zmiany tej umowy w kwestii zasad oprocentowania. Jako prawne zabezpieczenie spłaty tego kredytu pozwany ustanowił hipotekę zwykłą w kwocie 100.087 złotych i hipotekę kaucyjną do kwoty 50.044 złotych na nabywanej nieruchomości położonej w Ł. (działki o numerach (...)), N. (działka o numerze (...)) i G. (działki o numerach (...)) o łącznej powierzchni 12.6619 ha, dla której została utworzona księga wieczysta nr (...) prowadzona przez Sąd Rejonowy w Łomży. Poza tym umową kredytową z dnia 25 kwietnia 2007 roku nr (...) na przedsięwzięcia inwestycyjne w linii (...) Bank (...) S.A. w W. Oddział w O. udzielił pozwanemu kredytu w kwocie 49.913 złotych z przeznaczeniem również na zakup gruntów rolnych położonych w gminach M. i N., powiatu (...). Kredyt ten został udzielony na okres od dnia 25 kwietnia 2007 roku do dnia 31 marca 2015 roku. Aneks nr (...) z dnia 20 lipca 2009 roku doszło do zmiany tej umowy w kwestii zasad oprocentowania. Jako prawne zabezpieczenie spłaty tego kredytu pozwany ustanowił hipotekę zwykłą do kwoty 49.913 złotych i hipotekę kaucyjną do kwoty 24.957 złotych na nabywanej nieruchomości położonej w Ł. (działki o numerach (...)), N. (działka o numerze (...)) i G. (działki o numerach (...)) o łącznej powierzchni 12.6619 ha, dla której została utworzona księga wieczysta nr (...) prowadzona przez Sąd Rejonowy w Łomży.

Prawomocnym wyrokiem z dnia 9 kwietnia 2008 roku w sprawie I C 157/07 Sąd Rejonowy w Łomży nakazał w dziale II księgi wieczystej nr (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Łomży dla nieruchomości rolnej obejmującej działkę o numerze (...) położoną w G. i działkę o numerze (...) położoną w J. M., o łącznej powierzchni 1,3410 ha wykreślić wpis „B. W. córka W. i K.” i wpisać „W. W. (1) syn D. S. i R. - w 1/2 części i K. K. córka Z. i J. w 1/2 części”. Nadto wyrokiem tym Sąd Rejonowy w Łomży z księgi wieczystej nr (...) prowadzonej przez tenże Sąd, wydzielił nieruchomość rolną położoną w G. (działki o numerze (...) o powierzchni 5.1890 ha, o numerze (...) o powierzchni 0.6600 ha, o numerze (...)o powierzchni 1.2800 ha, o numerze (...)o powierzchni 1.9829 ha) i założył dla niej nową księgę wieczystą nr (...) oraz w dziale II tej księgi wpisał „W. W. (1) syn D. S. i R. - w 1/2 części i K. K. córka Z. i J. - w 1/2 części” oraz w dziale IV tej księgi wpisał na rzecz Banku (...) S.A. Oddziału Operacyjnego w O. hipotekę łączną umowną zwykłą w kwocie 49.913 złotych, hipotekę łączną umowną kaucyjną do kwoty 24.957 złotych, hipotekę łączną umowną zwykłą w kwocie 100.087 złotych, hipotekę łączną umowną kaucyjną do kwoty 50.044 złotych po przepisaniu powyższych hipotek z księgi wieczystej nr (...). W pozostałej części powództwo zostało oddalone.

Sąd Rejonowy w Łomży orzekając w sprawie I C 157/07 stwierdził, traktując jako przesłankę rozstrzygnięcia, nieważność umowy dożywocia z dnia 10 listopada 2004 roku, mocą której K. W. (aktualnie K.) przeniosła na rzecz córki B. W. własność gospodarstwa rolnego składającego się z działek o numerach (...) położonych w G., działki o numerze (...) położonej w N. i działki o numerze (...) położonej w J. M.. Umowa dożywocia, przenosząca własność gospodarstwa rolnego będącego majątkiem wspólnym małżonków, stanowiła bowiem czynność prawną przekraczającą zakres zwykłego zarządu i jaka taka wymagała zgody obu małżonków. Brak zgody W. W. (1) na zawarcie tej umowy skutkowało bezwzględnie jej nieważnością ex tunc. B. W. nie mogła zaś skutecznie powoływać się na rękojmię

wiary publicznej ksiąg wieczystych, gdyż w stosunku do niej nie znajdował zastosowania art. 5 ustawy o księgach wieczystych i hipotece z dnia 6 lipca 1982 roku (j.t. Dz. U. z 2013 roku, poz. 707 z późn. zm.). Jednocześnie Sąd Rejonowy uznał, że A. C. był w złej wierze w momencie zawarcia umowy z dnia 2 maja 2007 roku, na podstawie której nabył od B. W. gospodarstwo rolne, bowiem wiedział o konfliktach w rodzinie konkubiny i o pretensjach jej ojca zgłaszanych do gospodarstwa rolnego. Za znajdującego się w dobrej wierze Sąd Rejonowy uznał natomiast Bank (...) S.A. w W. i zastosował względem niego ochronę wynikającą z rękoi wiary publicznej ksiąg wieczystych, gdyż stosownie do art. 245 k.c. hipoteki zostały ustanowione w sporządzonej w formie aktu notarialnego umowie sprzedaży z dnia 2 maja 2007 roku. Hipoteki te zostały przepisane do nowo założonej księgi wieczystej nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Łomży.

Wobec niewywiązania się przez pozwanego z warunków umów kredytowych Bank (...) S.A. w W. pismami z dnia 22 października 2009 roku wypowiedział przedmiotowe umowy, wzywając jednocześnie pozwanego do spłaty całej wymagalnej należności w okresie wypowiedzenia. W związku z niewywiązaniem się przez pozwanego z tego obowiązku Bank (...) S.A. w W. pismami z dnia 28 stycznia 2010 roku zażądał zwrotu zadłużenia z odsetkami, dopłatami oraz kosztami i prowizjami w terminie 7 dni od daty doręczenia wezwania, z zagrożeniem podjęcia działań zmierzających do przymusowego ściągnięcia należności. Pozwany nie dostosował się do tego wezwania, a Bank (...) S.A. w W. w dniu 7 kwietnia 2010 roku wystawił bankowy tytuł egzekucyjny nr (...) do kwoty łącznej 158.286,61 złotych według stanu z dnia 7 kwietnia 2010 roku, któremu postanowieniem Sądu Rejonowego w Ostrołęce z dnia 4 maja 2010 roku w sprawie I Co 910/10 nadano klauzulę wykonalności.

W dniu 2 sierpnia 2010 roku Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Łomży B. G. wszczęła postępowanie egzekucyjne w sprawie Km 848/11, w toku którego doszło do egzekucji z nieruchomości pozwanego położonej w Ł. oraz przysądzenia własności na rzecz nabywców. Do egzekucji przyłączyli się także inni wierzyciele pozwanego, w tym powód (Km 679/12), małoletnie dzieci pozwanego reprezentowane przez matkę B. W. (Kmp 7/12), (...) Bank S.A. we W. (Km 932/12) oraz W. Z. (Km 746/12). W rezultacie należności Banku (...) S.A. w W. zostały zaspokojone tylko do kwoty 67.610,51 złotych. Wobec braku innego wartościowego majątku dłużnika, Komornik zawiadomiła wierzyciela o zamiarze umorzenia postępowania egzekucyjnego.

Wobec tego, że pozwany jako dłużnik główny nie uregulował zaległości z tytułu kredytów zaciągniętych na nabycie od B. W. nieruchomości Bank (...) S.A. w W. do spłaty zadłużenia wezwał powodów jako dłużników rzeczowych. Dłużnicy rzeczowi również nie uregulowali należności i dlatego Bank (...) S.A. w W. wystąpił do Sądu Okręgowego w Łomży z pozwem przeciwko W. W. (1) i K. K. o zapłatę niespłaconej części kredytu. Wyrokiem z dnia 23 maja 2011 roku w sprawie I C 500/10 Sąd Okręgowy w Łomży zasądził od K. K. i W. W. (1) solidarnie na rzecz Banku (...) S.A. w W. kwotę 115.013,31 złotych z odsetkami umownymi w wysokości 8,4375% w stosunku rocznym według zmiennej stopy procentowej obowiązującej dla zadłużenia przeterminowanego: od kwoty 97.461 złotych od dnia 12 lipca 2010 roku do dnia zapłaty, ustawowymi, od kwoty 7.779,78 złotych od dnia 12 lipca 2010 roku do dnia zapłaty oraz odsetkami ustawowymi od kwoty 9.772,53 złotych od dnia 10 sierpnia 2010 roku do dnia zapłaty - z ograniczeniem odpowiedzialności pozwanych do wartości nieruchomości, których są właścicielami, a także kwotę 46.808,64 złotych z odsetkami umownymi w wysokości 8,4375% w stosunku rocznym według zmiennej stopy procentowej obowiązującej dla zadłużenia przeterminowanego od kwoty 40.503 złotych od dnia 12 lipca 2010 roku do dnia zapłaty, odsetkami ustawowymi od kwoty 2.378,87 złotych od dnia 12 lipca 2010 roku do dnia zapłaty oraz odsetkami ustawowymi od kwoty 3.926,77 złotych od dnia 10 sierpnia 2010 roku do dnia zapłaty - z ograniczeniem odpowiedzialności pozwanych do wartości nieruchomości, których są właścicielami. Poza tym obciążył W. W. (1) i K. K. kosztami procesu. Apelacje W. W. (1) i K. K. zostały oddalone wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 23 listopada 2011 roku w sprawie I ACa 36/11.

Powodowie wystąpili także z roszczeniem odszkodowawczym przeciwko notariusz W. W. (2).

W rozważaniach prawnych Sąd I instancji wskazał, że choć powodowie podnieśli, iż zgłoszone przez nich roszczenie ma charakter regresowy w stosunku do dłużnika osobistego czyli pozwanego, to regres we właściwym znaczeniu dotyczy zobowiązań solidarnych i przysługuje dłużnikowi solidarnemu, który spełnił świadczenie (art. 376 k.c.), a

zatem w tym ścisłym rozumieniu instytucja ta nie znajduje zastosowania w niniejszej sprawie. Zaznaczył jednak, że w doktrynie i orzecznictwie pojęciem regresu obejmuje się sytuacje polegające na żądaniu zwrotu świadczenia przez dłużnika, który po zaspokojeniu wierzyciela domaga się powyższej rekompensaty od innej osoby, niezależnie od tytułu uzasadniającego to prawo. Łącznikiem jest motyw kompensacyjny. Do regresu w takim szerokim znaczeniu może być zaliczona służąca osiągnięciu celu kompensacyjnego subrogacja przewidziana w art. 518 k.c. Powodowie podali zaś, że podstawę materialnoprawną powództwa stanowi art. 518 § 1 pkt 1 k.c.

Sąd Okręgowy podkreślił, że na powodzie nie spoczywa obowiązek wskazania podstawy prawnej dochodzonego roszczenia, ale przytoczenie przez powoda określonych przepisów prawa materialnego nie jest pozbawione znaczenia dla przebiegu i wyniku sprawy, bowiem pośrednio określa także okoliczności faktyczne uzasadniające żądanie pozwu. Tym samym wskazanie podstawy prawnej dochodzonego roszczenia wyznacza granice badania sądu. Opierając powództwo na wyraźnie wskazanym art. 518 § 1 pkt 1 k.c. powodowie skonkretyzowali zakres prawa poddanego ochronie sądowej, a także wytyczyli granice rozpoznania sprawy oraz w konsekwencji granice orzekania, poza które Sąd wyjść nie mógł.

Sąd I instancji, odwołując się do art. 518 § 1 pkt 1 k.c. wskazał, że wejście w prawa wierzyciela do wysokości dokonanej zapłaty wymaga spłaty cudzego długu przez osobę trzecią, za który jest odpowiedzialna osobiście (np. z tytułu poręczenia) albo pewnymi przedmiotami majątkowymi. Celem takiego podstawienia jest zabezpieczenie osoby splacającej, a wobec wystąpienia tego skutku z mocy ustawy, należy przyjąć, że może być on osiągnięty przez przejęcie także praw akcesoryjnych, zabezpieczających wierzytelność, jak hipoteki, czy też poręczenia. Wstąpienie osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela na skutek spłacenia wierzyciela następuje tylko w zakresie, w jakim osoba trzecia spłaciła dług, który w stosunku podstawowym był wymagalny.

Sąd Okręgowy nie znalazł jednak podstaw do uwzględnienia powództwa na podstawie art. 518 § 1 pkt 1 k.c., bowiem powodowie nie wykazali, aby w jakiegokolwiek kwocie spłacili dług pozwanego z tytułu kredytów udzielonych mu przez Bank (...) S.A. w W.. Wręcz przeciwnie na rozprawie w dniu 25 listopada 2013 roku powód W. W. (1) przyznał, że nie spłacał żadnych rat kredytu zaciągniętego przez pozwanego, co doprowadziło do zawieszenia postępowania egzekucyjnego. Sąd I instancji zaznaczył, że samo zobowiązanie strony powodowej wynikające z wyroku Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 23 maja 2011 roku w sprawie I C 500/10 będzie miało znaczenie w kontekście przesłanek z art. 518 § 1 pkt 1 k.c., dopiero w chwili jego spłaty.

Sąd I instancji wskazał przy tym, że dla roszczenia powodów nie można było poszukiwać innej konstrukcji prawnej niż art. 518 § 1 pkt 1 k.c. Powodowie nie byli współdłużnikami osobistymi w stosunku do osoby trzeciej - Banku (...) S.A. w W., a ich odpowiedzialność rzeczowa z tytułu współwłasności ułamkowej w nieruchomościach obciążonych różnymi hipotekami jest wynikiem splotu opisanych okoliczności faktycznych i prawnych. Gdyby więc powodowie uregulowali wierzytelność przysługującą Bankowi (...) S.A. w W., ponosząc odpowiedzialność za dług pozwanego w ramach hipoteki wpisanej w księdze wieczystej nr (...) do kwoty określonej w tytule egzekucyjnym w postaci wyroku Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 23 maja 2011 roku w sprawie I C 500/10 (prawomocnym od dnia 23 listopada 2011 roku), to przysługiwałoby im roszczenie do dłużnika (czyli pozwanego) z tytułu nabycia spłaconej wierzytelności do wysokości dokonanej zapłaty w warunkach przewidzianych w art. 518 § 1 pkt 1 k.c. Można by było mówić o istnieniu podstawy prawnej wstąpienia płacącego w prawa zaspokojonego wierzyciela w ramach subrogacji ustawowej przewidzianej tym przepisem, mając na względzie, że zobowiązanie między wierzycielem i osobą zobowiązaną zaistniało zanim nastąpiłby akt subrogacji.

Sąd Okręgowy dodał, że subrogację od przelewu wierzytelności (art. 509-517 k.c.), odróżnia nabycie spłaconej wierzytelności tylko w zakresie rzeczywistego zaspokojenia. Cesjonariusz może zaś domagać się od dłużnika całej sumy bez względu na to, ile dawnemu wierzycielowi zapłacił. Powodowie nie nabyli jednak wierzytelności należnej Bankowi (...) S.A. w W. od pozwanego.

W ocenie Sądu I instancji bezpośrednią podstawą prawną roszczenia powodów nie mógł być art. 471 k.c. i nast., bowiem między powodami i pozwanym nie było żadnej łączności umownej.

Zdaniem Sądu odpowiedzialności pozwanego względem powodów nie można również poszukiwać w art. 415 k.c. W tym zakresie powodowie wystąpili z roszczeniem odszkodowawczym przeciwko notariusz W. W. (2).

Według Sądu Okręgowego w grę nie wchodzi również art. 405 k.c. Rozważając jednak możliwość skonstruowania roszczenia na tej podstawie Sąd I instancji zauważył, że powodowie, a w szczególności powód W. W. (1), odzyskali tytuł prawny do nieruchomości, uprzednio uzyskany przez pozwanego od córki powodów, która z kolei uzyskała go na podstawie nieważnej umowy.

Sąd I instancji zaznaczył, że kreacja stosunku zobowiązaniowego na podstawie bezpodstawnego wzbogacenia jest możliwa wówczas, gdy doszło do przesunięcia majątkowego bez podstawy prawnej. Przesłankę braku podstawy prawnej należy rozumieć jako brak prawnego usprawiedliwienia zaistniałego wzbogacenia, nie zaś jako niesprawiedliwość czy niesłuszność przesunięcia majątkowego. Tymczasem umowa, na podstawie której córka powodów nabyła własność nieruchomości powodów okazała się nieważna, a w rezultacie, zgodnie z zasadą *nemo plus iuris in alium transferre potest, quam ipse habet*, pozwany nie nabył skutecznie od córki powodów własności tych nieruchomości, co w wyniku dalszych problemów majątkowych i osobistych sprawiło, że zaprzestał spłacania kredytu bankowego zaciągniętego na ten cel, a wobec dalszych okoliczności powodowie stali się dłużnikami rzeczowymi wobec kredytodawcy pozwanego.

Sąd I instancji podkreślił też, że między stronami nie dochodziło do przesunięć majątkowych, związanych bezpośrednio lub pośrednio ze spłatą kredytów pobranych przez pozwanego na podstawie umów z dnia 25 kwietnia 2007 roku oraz sprzedażą nieruchomości. Nie można przyjąć aby pozwany otrzymał wartość, którą wzbogaciłby się kosztem powodów. Nadal jest on dłużnikiem względem Banku (...) S.A. w W., który udzielił mu kredytu. Prowadzona względem niego egzekucja z pozostałych nieruchomości położonych w Ł., a nabytych od B. W. doprowadziła do zaspokojenia Banku (...) S.A. w W. w niewielkim stopniu. Nadal narastają odsetki od przeterminowanego kredytu. Pozwany nie dysponuje już innym wartościowym majątkiem. Posiadane maszyny rolnicze (ciągniki) sprzedał po wypadku z 2008 roku. Zaprzeczył także aby posiadał jakiegokolwiek środki z tytułu przyznanych mu kredytów. B. W., na rzecz której zostały przelane pieniądze przez Bank (...) S.A. w W. z tytułu skredytowanej ceny sprzedaży, twierdziła, że przekazała pozwanemu pieniądze z kredytu z przeznaczeniem na zakup maszyn rolniczych, czego pozwany nie przyznał. Zaprzeczyła aby posiadała jakiegokolwiek pieniądze z tego tytułu. Wskazywane kwoty wydatków nie wyczerpywały jednak całego kredytu. Nie został udowodniony ani nawet uprawdopodobniony w jakikolwiek sposób zarzut pozwanego, że B. W. przekazała rodzicom pieniądze pochodzące z pobranych przez niego kredytów. Zdaniem Sądu jest prawdopodobne, że oboje konkubenci wydatkowali pozostałą część pieniędzy na bieżące cele. Prowadzili bowiem wspólne gospodarstwo domowe (posiadając wspólne dzieci), a także gospodarstwo rolne na gruntach B. W., które stały się następnie przedmiotem umowy sprzedaży z dnia 2 maja 2007 roku.

Sąd Okręgowy zaznaczył, że pomiędzy uzyskaniem korzyści majątkowej przez wzbogaconego a uszczerbkiem majątkowym doznany przez zubożonego musi istnieć wzajemna zależność. Takiej zależności nie można poszukiwać w stosunku między stronami. Zubożenie powodów, widziane przez nich jako obciążenie hipoteką i wyrokiem Sądu Okręgowego w Łomży z 23 maja 2011 roku w sprawie I C 500/10 nie przekłada się bowiem na korzyść wzbogacającą pozwanego.

O kosztach procesu Sąd I instancji rozstrzygnął na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2002 roku, Nr 163, poz. 1348), a o kosztach pełnomocników ustanowionych z urzędu orzekł na podstawie § 6 pkt 6 tego rozporządzenia.

Powyższy wyrok w części oddalającej powództwo i obciążającej powodów kosztami procesu zaskarżyli odrębnymi apelacjami powodowie.

Powódka zarzucała:

1. naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 518 § 1 pkt 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie do ustalonego w sprawie stanu faktycznego, w sytuacji gdy wskazany przepis stanowi wystarczającą podstawę materialnoprawną do skutecznego dochodzenia przez powódkę roszczeń wobec pozwanego,

2. naruszenie przepisów prawa procesowego, a mianowicie art. 102 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i w efekcie obciążenie solidarnie powodów kosztami zastępstwa prawnego pozwanego w sytuacji, gdy zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek, który uzasadnia odstąpienie od obciążania powódki kosztami zastępstwa procesowego.

Domagała się zmiany zaskarżonego wyroku i uwzględnienia powództwa w całości oraz zasądzenia na rzecz adwokata M. K. kosztów pomocy prawnej świadczonej z urzędu w postępowaniu odwoławczym według norm prawem przepisanych.

Powód zarzucał:

1. rażąco obrazę prawa materialnego, a mianowicie art. 518 § 1 pkt 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż w ustalonym przez Sąd I instancji stanie faktycznym wskazany przepis nie może stanowić podstawy do skutecznego dochodzenia przez powoda roszczeń wobec pozwanego,

2. rażąco obrazę przepisów prawa procesowego, a mianowicie art. 102 k.p.c. wobec jego niezastosowania i w efekcie obciążenie solidarnie powodów kosztami zastępstwa prawnego pozwanego mimo, iż w niniejszej sprawie zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek, o jakim mowa w powołanym przepisie, przemawiający za odstąpieniem od obciążania powodów kosztami zastępstwa procesowego.

Domagał się zmiany zaskarżonego wyroku i uwzględnienia powództwa w całości oraz zasądzenia na rzecz adwokata E. S. (1) kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi w postępowaniu odwoławczym z urzędu według norm prawem przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacje nie zasługują na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne, jako znajdujące oparcie w zgromadzonym materiale dowodowym. Ustalenia te nie były zresztą kwestionowane przez skarżących. Aprobata Sądu Apelacyjnego zyskała także dokonana przez Sąd Okręgowy ocena jurydyczna stanu faktycznego sprawy.

Przed wszystkim Sąd I instancji trafnie uznał, że nie zachodziły przesłanki do uwzględnienia żądania pozwu na podstawie art. 518 § 1 pkt 1 k.c.

Przepis art. 518 § 1 pkt 1 k.c. stanowi, że osoba trzecia, która spłaca wierzyciela, nabywa spłaconą wierzytelność do wysokości dokonanej zapłaty jeżeli płaci cudzy dług, za który jest odpowiedzialna osobiście albo pewnymi przedmiotami majątkowymi. Na podstawie tego przepisu osoba trzecia wejdzie w prawa wierzyciela jeżeli w jakiegokolwiek części spłaci cudzy dług, za który jest odpowiedzialna osobiście albo pewnymi przedmiotami majątkowymi. Wstąpienie osoby trzeciej w prawa wierzyciela na skutek jego spłacenia następuje tylko w zakresie, w jakim osoba trzecia spłaciła dług, który w stosunku podstawowym był wymagalny. Na podstawie art. 518 § 1 pkt 1 k.c. osoba trzecia wejdzie w prawa wierzyciela zarówno wówczas, gdy dobrowolnie spłaca wierzyciela, jak też wtedy, gdy spłaca wierzyciela w sposób przymusowy, np. w drodze egzekucji komorniczej.

Tak więc na podstawie art. 518 § 1 pkt 1 k.c. właściciel nieruchomości obciążonej hipoteką, który nie jest dłużnikiem osobistym wejdzie w prawa wierzyciela do wysokości dokonanej zapłaty, jeżeli spłaci wierzytelność zabezpieczoną tą hipoteką czy to dobrowolnie, czy też w sposób przymusowy.

W niniejszej sprawie nie było wątpliwości co do tego, że powodowie w żadnej części nie spłacili wierzytelności Banku (...) S.A w W. względem pozwanego zabezpieczonej na nieruchomościach powodów. Nie mogli zatem wstąpić w prawa Banku (...) S.A w W. względem pozwanego na podstawie art. 518 § 1 pkt 1 k.c.

Powodowie przed spłaceniem przez nich wierzytelności Banku (...) S.A w W. względem pozwanego zabezpieczonej na nieruchomościach powodów nie mogą skutecznie dochodzić od pozwanego zapłaty na podstawie art. 518 § 1 pkt 1 k.c.

Jednocześnie w stanie faktycznym sprawy wynikającym z przeprowadzonych dowodów Sąd Apelacyjny, podobnie jak Sąd I instancji, nie widzi innej podstawy odpowiedzialności pozwanego względem powodów. Rozważania Sądu Okręgowego co do niemożności przypisania pozwanemu odpowiedzialności względem powodów w ramach reżimu kontraktowego, na podstawie przepisów o czynach niedozwolonych, czy też w oparciu o przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu są trafne i Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne, nie widząc potrzeby ich ponownego przytaczania.

Sąd Apelacyjny nie znalazł też podstaw do zmiany rozstrzygnięcia Sądu I instancji w przedmiocie kosztów procesu.

W myśl wyrażonej w art. 98 § 1 k.p.c. zasady odpowiedzialności za wynik procesu strona przegrywająca sprawę, a taką są powodowie, obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony. Stosownie zaś do art. 98 § 3 k.p.c. do niezbędnych kosztów procesu strony reprezentowanej przez adwokata zalicza się m.in. wynagrodzenie, jednak nie wyższe niż stawki opłat określone w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (j.t. Dz. U. z 2013 roku, poz. 461).

Wyjątek od wyrażonej w art. 98 § 1 k.p.c. ogólnej zasady przewiduje art. 102 k.p.c., który pozwala w szczególnie uzasadnionych wypadkach na zasądzenie od strony przegrywającej tylko części kosztów lub nieobciążenie jej w ogóle kosztami. Przepis art. 102 k.p.c. jest rozwiązaniem szczególnym, niepodlegającym wykładni rozszerzającej, wykluczającym stosowanie wszelkich uogólnień, wymagającym do swego zastosowania wystąpienia wyjątkowych okoliczności. Nie konkretyzuje on pojęcia wypadków szczególnie uzasadnionych, pozostawiając ich kwalifikację, przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności danej sprawy, sądowi. Według doktryny do okoliczności branych pod uwagę przez sąd przy ocenie przesłanek zastosowania dyspozycji omawianego przepisu zaliczyć można nie tylko te związane z samym przebiegiem postępowania, ale również dotyczące stanu majątkowego strony. Za trafny należy natomiast uznać pogląd, zgodnie z którym sama sytuacja ekonomiczna strony przegrywającej, nawet tak niekorzystna, że strona bez uszczerbku dla własnego utrzymania nie byłaby w stanie ponieść kosztów, nie stanowi podstawy zwolnienia – na podstawie art. 102 k.p.c. – od obowiązku zwrotu kosztów przeciwnikowi, chyba że na rzecz tej strony przemawiają dalsze szczególne okoliczności, które same mogłyby być niewystarczające, lecz łącznie z trudną sytuacją ekonomiczną wyczerpują znamiona wypadku szczególnie uzasadnionego.

Uwzględniając powyższe trzeba stwierdzić, że trudna sytuacja finansowa powodów, uniemożliwiająca im poniesienie bez uszczerbku dla własnego utrzymania kosztów zastępstwa procesowego pozwanego, nie uzasadnia zwolnienia ich od obowiązku zwrotu pozwanemu tych kosztów, jeżeli za odstąpieniem od obciążania powodów tymi kosztami nie przemawiają szczególne okoliczności związane z samym postępowaniem. Tymczasem powodowie nie wskazali żadnych okoliczności związanych z postępowaniem, które zezwalałyby na zwolnienie ich od obowiązku zwrotu pozwanemu kosztów zastępstwa procesowego. Okoliczności tych nie dopatrył się także Sąd Apelacyjny.

Dlatego obie apelacje jako pozbawione uzasadnionych zarzutów podlegały oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Mając na uwadze wynik postępowania odwoławczego oraz treść art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.c., art. 108 § 1 k.p.c. i art. 109 k.p.c. Sąd Apelacyjny zasądził od powodów na rzecz pozwanego koszty zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym w kwocie 2.700 złotych powiększonej o stawkę podatku od towaru i usług, ustalonej na podstawie § 13 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 6 pkt 6 w zw. z § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (j.t. Dz. U. z 2013 roku, poz. 461). Sąd Apelacyjny nakazał także

wypłacić ze Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Łomży na rzecz adwokatów E. S. (2) i M. K. koszty pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu w instancji odwoławczej w kwocie 2.700 złotych powiększonej o stawkę podatku od towaru i usług na każdą z nich, stosownie do § 19 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 6 pkt 6 w zw. z § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (j.t. Dz. U. z 2013 roku, poz. 461).